

Sygn. akt V KK 386/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)

SSN Marek Siwek (sprawozdawca)

SSN Igor Zgoliński

Protokolant Małgorzata Czartoryska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej
w sprawie **J. G.**

skazanego z art. 197 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 19 marca 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 5 kwietnia 2019 r., sygn. akt V Ka (...)

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...),

**I. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Rejonowego w S. w zakresie czynów przypisanych K. G. w
pkt. I i IV i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k postępowanie
karne co do tych czynów umarza, kosztami procesu obciążając w
tej części Skarb Państwa;**

II. uchyla zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim zostało utrzymane w mocy rozstrzygnięcie o karze łącznej, zawarte w wyroku Sądu Rejonowego w S. i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

III. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. R. 1 180,80 zł (jeden tysiąc sto osiemdziesiąt złotych osiemdziesiąt groszy), w tym podatek VAT, z tytułu wynagrodzenia za sporządzenie i wniesienie kasacji oraz obronę skazanego z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, a także kwotę 283,20 zł (dwieście osiemdziesiąt trzy złote dwadzieścia groszy) z tytułu kosztów dojazdu do Sądu Najwyższego.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z 13 września 2018 r. w sprawie o sygn. akt II K (...) uznał J. G. za winnego:

- czynu z art. 200 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., popełnionego w czasie od 1998 r. do 1999 r., skazując go za ten czyn na karę 2 lat pozbawienia wolności (pkt I),
- czynu z art. 197 § 2 k.k. i art. 200 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., popełnionego w czasie od września 2004 r. do lipca 2005 r., skazując go za ten czyn na karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt II),
- czynu z art. 245 k.k. w zw. z art. 12 k.k., popełnionego w czasie od września 2004 r. do lipca 2005 r., skazując go za ten czyn na karę roku pozbawienia wolności, a także:
- czynu z art. 43 ust. 1 ustawy z 26 października 1982 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, popełnionego w czerwcu 2005 r., na karę grzywny w wysokości 50 stawek dziennych po 10 zł każda.

Orzeczone kary pozbawienia wolności połączył wymierzając karę łączną w wymiarze 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt V), na poczet której zaliczył okres tymczasowego aresztowania (pkt VI), orzekł na podstawie art. 46 § 1 k.k. zadośćuczynienie na rzecz pokrzywdzonych K. G., K. G., S. K. i P. F. w kwocie po 5 000 zł (pkt VII), a także rozstrzygnął co do kosztów sądowych (pkt VIII i IX).

Na skutek apelacji wniesionej od tego wyroku przez obrońcę J. G. Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 5 kwietnia 2019 r. w sprawie o sygn. akt V Ka (...) zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (pkt 2) oraz rozstrzygnął o kosztach sądowych za postępowanie odwoławcze (pkt. 3 i 4).

Od wyroku tego kasację wniósł obrońca skazanego, zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego mającego istotny wpływ na treść wyroku, mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. oraz art. 437 § 2 k.p.k., polegającego na dokonaniu wadliwej kontroli instancyjnej wyroku Sądu Rejonowego i niedostrzeżenie przez Sąd Okręgowy w K. zaistnienia uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., a mianowicie obrazy przepisu art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., a przez to orzeczenie przez Sąd Okręgowy merytorycznie w sprawie, pomimo iż nastąpiło przedawnienie karalności czynu opisanego w pkt. I wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 września 2018 r., sygn.. akt II K (...), utrzymanego w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 kwietnia 2019 r., sygn. akt V Ka (...) i co do tego czynu postępowanie karne należało umorzyć,
2. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego mającego istotny wpływ na treść wyroku, mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. oraz art. 437 § 2 k.p.k., polegającego na dokonaniu wadliwej kontroli instancyjnej wyroku Sądu Rejonowego i niedostrzeżenie przez Sąd Okręgowy w K. zaistnienia uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., a mianowicie obrazy przepisu art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., a przez to orzeczenie przez Sąd Okręgowy merytorycznie w sprawie, pomimo iż nastąpiło przedawnienie karalności czynu opisanego w pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...), utrzymanego w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 kwietnia 2019 r., sygn. akt V Ka (...) i co do tego czynu postępowanie karne należało umorzyć.

Powołując się na tak postawione zarzuty obrońca wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim pkt. I wyroku Sądu Rejonowego w S. z 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...) i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzenie postępowania co do tego czynu,

2. uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie utrzymanego nim rozstrzygnięcia o karze łącznej zawartego w pkt. V wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...) i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania,
3. uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim pkt. VI wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...) i na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzenie postępowania co do tego czynu.

Wniósł również o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej skazanemu w niniejszej sprawie, albowiem nie zostały one opłacone ani w części, ani w całości.

Prokurator Okręgowy w K. w odpowiedzi na kasację wniósł o uwzględnienie kasacji w zakresie dotyczącym uchybienia z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. poprzez brak zastosowania przepisu art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. i umorzenie postępowania wobec przedawnienia karalności czynu opisanego w pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II K (...) oraz o oddalenie kasacji w zakresie dotyczącym podniesienia zarzutu przedawnienia karalności czynu opisanego w pkt. I tego wyroku i utrzymującego go w mocy wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 kwietnia 2019 r., sygn. akt V Ka (...).

W replice na tę odpowiedź obrońca podtrzymał swoje stanowisko, podnosząc iż prokurator pomija w odpowiedzi na kasację, że w zakresie czynu z pkt. I wyroku Sądu I instancji, zarzut jego popełnienia pojawił się dopiero w akcie oskarżenia z 7 maja 2018 r. (k. 505-506), zaś wcześniej wydane postanowienie o przedstawieniu zarzutów z dnia 2 września 2005 r. (k. 136) nie obejmowało tego czynu, a jedynie czyn z pkt. II wyroku tego Sądu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna w całości.

Należy wszakże zaznaczyć, iż nie ma racji obrońca podnosząc w replice na odpowiedź na kasację, że zarzut popełnienia czynu przypisanego skazanemu w pkt. I wyroku Sądu I instancji pojawił się dopiero w akcie oskarżenia z 7 maja 2018 r., gdyż zarzut ten zawierało już postanowienie o uzupełnieniu zarzutów z 3

stycznia 2018 r. (k. 463). Okoliczność ta nie wpływa jednak na ocenę postawionego w kasacji zarzutu, gdyż nawet uwzględniając ją, zarzut ten jest trafny.

Sąd Okręgowy w K., utrzymując w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S. rażąco naruszył art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., gdyż pomimo faktu, że wyrok Sądu I instancji w zakresie dwóch czynów dotknięty był uchybieniem rangi bezwzględnej przyczyny odwoławczej z powodu przedawnienia karalności, został utrzymany w mocy. Sąd Okręgowy nie rozpoznał sprawy poza zakresem zaskarżenia i podniesionymi zarzutami, do czego obligował go art. 433 § 1 k.p.k., na skutek czego doszło zarazem do naruszenia art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., skoro pomimo przedawnienia karalności czynów przypisanych w pkt. I i IV tego wyroku w czasie orzekania obu sądów w sprawie, uprawomocniło się rozstrzygnięcie o skazaniu za te czyny.

Co do obu zakwestionowanych w kasacji rozstrzygnięć trzeba przede wszystkim zaznaczyć, iż jak już wcześniej wskazano, co do czynu z pkt. I wyroku Sądu I instancji postanowienie o przedstawieniu zarzutów zostało wydane 3 stycznia 2018 r. (k. 463), zaś co do czynu z pkt. IV – 2 września 2005 r. (k. 136).

Czyn z art. 43 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, jak już na wstępie wskazano, został popełniony w czerwcu 2005 r., przy czym przestępstwo stypizowane w tym przepisie było zagrożone karą grzywny, zarówno w czasie popełnienia przez skazanego tego przestępstwa, jak i w czasie orzekania przez oba sądy. Według pierwotnego brzmienia art. 101 § 1 pkt 5 k.k., karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło 3 lata, gdy czyn jest zagrożony karą ograniczenia wolności lub grzywną. Do zmiany tego przepisu doszło na skutek wejścia w życie ustawy nowelizującej m.in. Kodeks karny z dniem 3 sierpnia 2005 r. (Dz. U. Nr 132, poz. 1109), w wyniku czego uchylono pkt 5 art. 101 § 1 k.k. Z tego względu kwestię przedawnienia karalności przestępstwa przypisanego skazanemu w pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w S. regulował od 3 sierpnia 2005 r. art. 101 § 1 pkt 4 k.k., wprowadzający dłuższy, 5-cio letni okres przedawnienia karalności. Nadto, z mocy obowiązującego wtedy art. 102 k.k., okres przedawnienia karalności ulegał przedłużeniu o 5 lat, jednak co oczywiste wówczas, gdy w okresie biegu terminu z art. 101 k.k. doszło do wszczęcia postępowania przeciwko osobie.

Uwzględniając powyższe trzeba stwierdzić, że przedawnienie karalności przestępstwa przypisanego skazanemu w pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w S. nastąpiło z upływem czerwca 2015 r. Żadna nowelizacja Kodeksu karnego dotycząca przedawnienia karalności, która przedłużałaby ten termin nie miała bowiem miejsca do końca tej daty. Dopiero nowelizacja art. 102 k.k. ustawą z 16 stycznia 2016 r. (Dz. U. 2016, poz. 189) wydłużyła przewidziany w tym przepisie okres do 10 lat, w zakresie przestępstw określonych w art. 101 § 1 k.k., jednak weszła ona w życie w dniu 2 marca 2016 r., a więc już po przedawnieniu karalności przestępstwa przypisanego w pkt. IV wyroku Sądu Rejonowego w S.. Należy zatem stwierdzić, iż karalność przypisanego skazanemu przestępstwa z art. 43 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nastąpiła już w postępowaniu przygotowawczym i pomimo tej okoliczności, wbrew art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. skierowano o to przestępstwo akt oskarżenia, a następnie doszło do wydania wyroku skazującego w I instancji i utrzymania go w mocy zaskarżonym wyrokiem Sądu Okręgowego w K.. Wydaje się, że już tak odległy czas popełnienia przestępstwa względem daty wniesienia aktu oskarżenia, jak również orzekania w sprawie winien skłonić sądy orzekające do weryfikacji kwestii przedawnienia karalności, co jednak niestety nie miało miejsca.

Pomimo odmiennego stanowiska prokuratora zawartego w odpowiedzi na kasację należy stwierdzić, że w czasie orzekania sądów powszechnych w niniejszej sprawie, przedawniona była również karalność przestępstwa przypisanego J. G. w pkt. I wyroku Sądu Rejonowego w S..

Przestępstwo to, z art. 200 § 1 k.k., w czasie jego popełnienia (koniec 1999 r.) było zagrożone karą od roku do 10 lat, i jak wynika z wykorzystanego przez Sąd Rejonowy w S. art. 4 § 1 k.k., zastosowana została ustawa względniejsza, a więc Kodeks karny z czasu popełnienia przestępstwa. Ustawowe zagrożenie z tego czasu ma zatem zastosowanie do wszelkich rozważań dotyczących relacji okresu przedawnienia karalności przestępstwa (który był przez ustawodawcę wydłużany) względem ustawowego zagrożenia karą.

Kodeks karny w brzmieniu pierwotnym art. 101 § 1 pkt 3 stanowił, iż karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat 10, gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3

lata. Według tej reguły karalność przestępstwa z pkt. I wyroku Sądu Rejonowego w S. ustawała z dniem 31 grudnia 2009 r. W czasie trwania tego okresu przedawnienia karalności, ustawą z 3 czerwca 2005 r. (Dz. U. Nr 132, poz. 1109), ustawodawca wprowadził art. 101 § 1 pkt 2a k.k., według którego z kolei karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat 15, gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat.

Ustawa ta weszła w życie 3 sierpnia 2005 r. i zawierała również art. 2, który nakazywał do czynów popełnionych przed wejściem w życie tej ustawy stosować przepisy Kodeksu karnego o przedawnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą, chyba że termin przedawnienia już upłynął. Z tego powodu, przy uwzględnieniu tej regulacji, do przestępstwa z art. 200 § 1 k.k. przypisanego skazanemu miał zastosowanie nowy, dłuższy okres przedawnienia karalności, a to powodowało, że ustawała ona z dniem 31 grudnia 2014 r.

Należy podkreślić, że jak wyżej zaznaczono, do postawienia zarzutu popełnienia tego przestępstwa doszło dopiero w dniu 3 stycznia 2018 r., a więc do tego czasu rozważanie zastosowania art. 102 k.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji ustawą z 15 stycznia 2016 r. (Dz. U. 2016, poz. 189) jest bezprzedmiotowe. Ze wszystkich wersji tego przepisu wynika bowiem, że warunkiem przedłużenia karalności przestępstwa o czas z niego wynikający, jest wydanie określonego postanowienia w czasie trwania okresu z art. 101 k.k.

Do nowelizacji art. 101 k.k. dochodziło jeszcze z dniem 18 grudnia 2008 r. ustawą z 24 października 2004 r. (Dz. U. 2008, poz. 1344), mocą której dodano do niego § 4, jak również ustawą z 4 kwietnia 2014 r. (Dz. U. 2014, poz. 538), na podstawie której ta jednostka redakcyjna została zmodyfikowana. Według pierwotnej wersji art. 101 § 4 k.k. przedawnienie karalności przestępstw określonych m.in. w art. 200 k.k., w przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni – nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18 lat, zaś według wersji zmodyfikowanej wskazaną nowelizacją – nie może nastąpić przed upływem ukończenia przez pokrzywdzonego 30. roku życia. Uwzględnienie tych regulacji teoretycznie przesunąłoby termin przedawnienia karalności przestępstwa przypisanego wyrokiem Sądu I instancji w pkt. I odpowiednio – najpierw do dnia 5 stycznia 2016 r., a następnie do dnia 5 stycznia 2023 r., gdyż

termin przedawnienia karalności tego przestępstwa należałoby liczyć w relacji do daty urodzenia pokrzywdzonego (K. G. urodził się 5 stycznia 1993 r.). Należy jednak podkreślić, że o wydłużeniu okresu przedawnienia karalności z powodu wprowadzenia art. 101 § 4 k.k. można mówić jedynie teoretycznie, gdyż ani ustawa z 24 października 2008 r. ani ustawa z 4 kwietnia 2014 r. nie zawierała odpowiednika przepisu art. 2 powołanej wyżej ustawy z 3 czerwca 2005 r. (Dz. U. 2005, poz. 1109), według którego do czynów popełnionych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy Kodeksu karnego o przedawnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą, chyba że termin przedawnienia już upłynął.

W sytuacji, kiedy ustawa nowelizująca Kodeks karny w zakresie okresów przedawnienia karalności, zawartych w art. 101 i n. tego kodeksu, nie zawiera przepisu przejściowego (intertemporalnego) ustalającego w sposób szczególny relację nowych i obowiązujących poprzednio okresów przedawnienia karalności, orzekając o odpowiedzialności karnej sprawcy należy uwzględniać art. 4 § 1 k.k., nakazujący stosowanie ustawy obowiązującej poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. Takie stanowisko, na gruncie powołanego wyżej art. 101 k.k. w zakresie nowelizacji wprowadzającej § 4 i modyfikującej tę jednostkę redakcyjną zostało wyrażone także w piśmiennictwie (zob. np. J. Konieczny, W kwestii przedawnienia karalności – uwagi na tle art. 101 § 4 KK, Pal. 2011, Nr 9–10, s. 92 i n., S. Tarapata, A. Zoll (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, cz. 2, WK 2016, teza 3 do art. 101, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks karny. Komentarz, Beck 2019, teza V.4 do art. 101).

W tym stanie rzeczy należy uznać, że na skutek wprowadzenia do art. 101 k.k. § 4 i jego modyfikacji nie doszło do przedłużenia okresu przedawnienia karalności przestępstwa z pkt. I wyroku Sądu Rejonowego w S. z 13 września 2018 r. ponad dzień 31 grudnia 2014 r., co oznacza, że w sytuacji postawienia zarzutu popełnienia tego przestępstwa dopiero 3 stycznia 2018 r. do obliczania tego okresu nie mógł mieć zastosowania również art. 102 k.k. Zmiana tego przepisu wprowadzona z dniem 2 marca 2016 r., wprowadzająca jako warunek przedłużenia okresu przedawnienia karalności postanowienie o wszczęciu postępowania, zamiast postanowienie o wszczęciu postępowania przeciwko osobie, nastąpiła bowiem na podstawie ustawy z 15 stycznia 2016 r. (Dz. U. 2016, poz. 189),

związana była z istnieniem art. 2 tej ustawy, a według niego do czynów popełnionych przed dniem jej wejścia w życie stosuje się przepisy o przedawnieniu w brzmieniu nadanym tą ustawą, chyba że termin przedawnienia już upłynął. W tej sytuacji fakt wydania postanowienia o wszczęciu śledztwa w niniejszej sprawie już w dniu 1 września 2005 r. nie miał znaczenia dla obliczania terminu przedawnienia karalności czynu z pkt. I wyroku Sądu I instancji, skoro znowelizowany art. 102 k.k. wszedł w życie 2 marca 2016 r., a do przedawnienia karalności tego przestępstwa na podstawie art. 101 § 1 pkt 2a k.k. doszło z dniem 31 grudnia 2014 r.

W tym stanie rzeczy trzeba stwierdzić, iż również w zakresie tego czynu przedawnienie karalności nastąpiło jeszcze przed wniesieniem aktu oskarżenia w sprawie.

W konsekwencji uwzględnienia obu podniesionych zarzutów, zważywszy na fakt, że wyroki obu sądów orzekających w sprawie dotknięte były bezwzględną przyczyną odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., należało uchylić zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim utrzymano nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S. z 13 września 2018 r. w pkt. I i IV, a także ten wyrok i umorzyć postępowanie co do tych czynów na podstawie ostatnio powołanego przepisu, rozstrzygając o kosztach procesu w tej części w myśl art. 632 pkt 2 k.p.k. Wzruszenie rozstrzygnięć o dwóch czynach i orzeczonych za nie karach jednostkowych skutkowało koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku także w zakresie, w jakim utrzymano nim w mocy rozstrzygnięcie o karze łącznej zawarte w pkt. VI wyroku Sądu I instancji, celem ponownego rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym w tej części.

Ponownie rozpoznając sprawę w postępowaniu odwoławczym Sąd Okręgowy w K. rozstrzygnie zatem kwestię kary łącznej, na zasadach wynikających z ustawy karnej, przyjmując za podstawy kary jednostkowe orzeczone wyrokiem Sądu Rejonowego w S. (pkt. II i III wyroku), gdyż w tej części rozstrzygnięcie o tych karach, jak i będących ich podstawą czynach jest prawomocne – zaskarżony wyrok nie został w tej części wzruszony.

Rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu obrońcy ustanowionego z urzędu w postępowaniu kasacyjnym za sporządzenie i wniesienie kasacji oraz obronę w postępowaniu kasacyjnym wynika z treści art. 29 ust. 1 ustawy z 16 maja 1982 r.

Prawo o advokaturze oraz § 4 ust. 1 i 3 i § 17 ust. 2 pkt 6 i ust 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. 2018, poz. 2193).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.